

Emlékezés Sándorra (1827-1899), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Sándor Szilágyi (1827-1899), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Szilágyi Sándor (1827–1899) magyar történész, az Egyetemi Könyvtár igazgatója, az MTA rendes tagja 1827. augusztus 30-án született Kolozsváron. Szilágyi Sándor a 19. századi történetírás kiemelkedő alakja, aki elsősorban fáradhatatlan publikációs tevékenységével és tudományszervezői munkásságával vált a 19. századi nagy tekintélyű tudóssá. Származása nyomán elsősorban Erdély és az erdélyi történelmi személyiségek, valamint kordokumentumok feldolgozása jelentette fő kutatási és munkálkodási területét, de számos önálló művet és forráskiadványt írt és állított össze a szabadságharc, a honfoglalás és a magyar városok történetéből. Kiemelkedő a levéltári forrásokkal kapcsolatos kiadói tevékenysége is. Szakmai elismertsége miatt ő kérték fel a tízkötetes „*A magyar nemzet története*” című részletes mű főszerkesztői feladataira, amelyet a millennium alkalmából jelentettek meg.

Életpályája

Szilágyi Sándor középiskolai tanulmányait Erdélyben folytatta, párhuzamosan téve le a 1841-től négy év alatt a bölcséleti és jogi tanfolyamot, közben franciául is megtanult. 1845-től közhivatalnokként dolgozott a kolozsvári királyi táblán, mint ítélmester melletti írnok. 1846-ban a királyi főkormányiszéki írnokok közé vették fel gyakornokként. Az év végén tiszteletbeli hites jegyzővé, 1848. február 9-én főkormányiszéki fogalmazógyakornokká nevezték ki.

A történelem iránti magasabb szintű érdeklődése a szabadságharcot követő időszakban mutatkozik meg, törekvését döntően a szabadságharcban való részvétele és a hősi történetek utólagos publikálásának igénye inspirálták. A szabadságharcot feldolgozó, 1850-es években napvilágot látott, történelmi elemzése mellett számos irodalmi folyóiratot is indított (*Magyar Emléklapok*, *Magyar Írók Füzetei*, *Pesti Röpvégek*, *Pesti Ívek*, *Pesti Füzetek*), publicisztikai eszközökkel élte tovább a szabadságharc emlékét, ám ezeket jellemzően a megjelenéseket követő első számok után betiltották vagy bezúzták. Publicisztikai tevékenysége miatt Szilágyit egy ízben kitiltották Pestről, és haditörvényszék elé állítással is fenyegették.

Szilágyi Sándor 1852. szeptember 20-án a kecskeméti református kollégiumban a matematika tanára lett, majd meghívást kapott a Nagykőrösre, ahol középiskolai tanárként is dolgozott, és számos jeles íróval, költővel (Arany János, Mentovich Ferenc, Szabó Károly) került közelebbi kapcsolatba. Ebben az állásában egészen az osztrák-magyar kiegyezésig (1853–67 között) megmaradt.

A Magyar Tudományos Akadémia 1857. december 15-én választotta levelező tagjává (1873. május 21-én lett rendes tag), 1875. október 6-án lett a magyar történelmi társulat titkára, s az 1875. évfolyam 8. füzetétől kezdve a *Századok* folyóiratának szerkesztését is rábízta. 1867. június 16-án báró Eötvös József miniszter a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz titkárnak nevezte ki, ezt követően több évig tanított történelmet a Ludovika Akadémián.

A század 60-as éveitől kezdve sorban jelennek meg a középkori Erdély történetéből írt könyvei, monográfiái. Akadémiai székfoglalóinak témája is ebben a körben mozog (*Bánffy Dénes kora és megöletése, I. Rákóczy György és a diplomácia*) és a 80-as években is publikálja témába vágó műveit.

Pestre költözése után még nagyobb buzgalommal látott a történetíráshoz és forrásművek sajtó alá rendezéséhez. Több ízben tartott emlékbeszédet az Akadémia elhunyt tagjai fölött. Ő

indította meg 1878-ban a Történelmi Tár című évnegyedes folyóiratot, 1885-ben pedig a Magyar Történelmi Életrajzok című periodikát (1889–1899), amely évi öt füzetben jelentetett meg nagyobb történelmi tanulmányokat.

Szilágyi Sándor gyermekkorától szenvedélyes könyvgyűjtő volt, talán ezzel is összefügghet, hogy 1878-ban őt nevezték ki a Magyar Királyi Tudományegyetem könyvtárigazgatójává. Élete végén számos további elismerésben részesült: 1895-ben a kolozsvári egyetem bölcséleti kara tiszteletbeli doktorrá, 1896. június 2-án a bécsi császári és királyi tudományos Akadémia külföldi levelező tagjává választotta. Alelnöke volt a magyar heraldikai és genealógiai társaságnak s a székely művelődési és közgazdasági egyletnek. 1896. november 26-án miniszteri tanácsosi címet nyert.

Irodalmi vállalkozásai között leginkább maradandó alkotása *A magyar nemzet története* című nagyívű munka szerkesztése, amely tíz kötetben 1895-ben indult meg. Már halála után jelent meg másik nagy vállalkozása, a Pauler Gyulával együtt összeállított, *A magyar honfoglalás kútfői* című monumentális szöveggyűjtemény.

Szilágyi Sándor 1899. január 12-én hunyt el, Budapesten.

Szilágyi Sándor főbb művei

Főszerkesztőként: *A magyar nemzet története* (I-X. kötet). Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest, 1894-1898.

Erdély története és erdélyi államférfiak

- *A Rákóczi-család a XVII. században s a XVIII. elején*. Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1861. [online: <https://real-eod.mtak.hu/2683/>]
- *Erdélyország története tekintettel művelődésére*. Két kötet. Heckenast Gusztáv, Pest, 1866. [online: <https://real-eod.mtak.hu/2360/>]
- *Báthory Gábor fejedelem története*. Ráth Mór kiadása, Pest, 1867. [online: https://real-eod.mtak.hu/4957/1/11465_000896454.pdf]
- *Bethlen Gábor fejedelem trónfoglalása. (Értekezések a történeti tudományok köréből I. 6.)*. Eggeberger Ferdinánd kiadása, Pest, 1867. [online: <https://real-eod.mtak.hu/759/1/B3390106.pdf>]
- *A Rákócziak kora Erdélyben*. (I. kötet-több nem jelent meg). Pfeifer Ferdinánd kiadása, Pest, 1868. [online: <https://real-eod.mtak.hu/2395/>]
- *Adalékok Bethlen Gábor szövetkezéseinek történetéhez*. Eggeberger Ferdinánd kiadása, Pest, 1873. [online: <https://real-eod.mtak.hu/784/1/B3390208.pdf>]
- *I. Rákóczy György és a diplomácia. Székfoglaló értekezés. (Értekezések a történeti tudományok köréből VII. 5.)*. Magyar Tudományos Akadémia, Pest, 1878. [online: <https://real-eod.mtak.hu/824/1/B3390705.pdf>]
- *Bethlen Gábor és a svéd diplomácia. (Értekezések a történeti tudományok köréből X. 1.)*. Magyar Tudományos Akadémia, Pest, 1882. [online: <https://real-eod.mtak.hu/857/1/B3391001.pdf>]
- *I. Rákóczy György első összeköttetései a svédekkel. (Értekezések a történeti tudományok köréből X. 9.)*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1883. [online: <https://real-eod.mtak.hu/865/1/B3391009.pdf>]
- *Bethlen Gábor*. Magyar Helikon – Jeles Férfiak Életrajzai 46. Pozsony, 1885.
- *II. Rákóczy György 1621–1660. Képekkel, oklevélmelléklettel és térképpel*. Magyar Történeti Életrajzok VII., Budapest, 1891. [online: <https://real-eod.mtak.hu/8905/>]

- I. Rákóczy György 1593–1648. Képekkel, hasonmásokkal és térképekkel. Magyar Történelmi Életrajzok IX., Budapest, 1893. [online: <https://real-eod.mtak.hu/6189/1/000913379.pdf>]

A magyar szabadságharc története

- *A magyar forradalom napjai 1849. július elsője után*. Heckenast Gusztáv, Pest, 1850.
[online: https://real-eod.mtak.hu/5644/1/184849Szabadsagharckossuthemigracio_0417_magyar_forradalom_napjai_1849_julius_elsoje_utan_542.pdf]
- *A magyar forradalom története 1848–49-ben*. Heckenast Gusztáv, Pest, 1850.
[online: <https://real-eod.mtak.hu/635/1/magyarforradalom00szil.pdf>]
- *A magyar forradalom férfiai 1848/9-től*. Heckenast Gusztáv, Pest, 1850.
[online: <https://real-eod.mtak.hu/5053/1/000899618.pdf>]
- *Görgei és fegyverletétele. Egy honvédtiszt naplójából*. Heckenast Gusztáv, Pest, 1850.
[online: <https://real-eod.mtak.hu/2721/>]

Felhasznált irodalom

Szilágyi Ágnes Judit: *Érdekes személyiségek, emlékezetes viták a magyar történetírásban, 27 történészportré*. (szerk.: D. Szabó Mária), Budapest, Palatinus 2007, 17-21.o.

Kis Domokos Sámuel: Sándor-napi mulatságok Szilágyi Sándor történész körében. *Valóság* 51. évf. (2008), 12. sz, 31-42.o.

Mann Miklós: A Századok működése Szilágyi Sándor szerkesztői korszakában (1875–1899). *Századok* 151. évf. (2017) 1. szám, 11-17.o.

Mann Miklós: a millenniumi Magyar Nemzet Története szerkesztési munkálatairól. *Magyar tudomány* 2009/2. sz., 138-142.o.

Mann Miklós: Adatok a Századok történetéhez Szilágyi Sándor szerkesztői korszakából (1875—1899). *Századok* 102. (1968), 205-240.o.

Patay József: Szilágyi Sándor. *Erdélyi Irodalmi Szemle* 4. évf. (1927), 2. szám. Márki Sándor emlékének. Kolozsvár, 1927., 251-258.o.

Csánki Dezső: Szilágyi Sándor emlékezete. Szilágyi Sándor emlékezete: elnöki megnyitó beszéd, mondotta a Magyar Történelmi Társulat 1927 december 20-án tartott nyilvános felolvasó ülésén dr. Csánki Dezső első alelnök. *Századok*, 61. évf. (1927) 9-10. sz., 337-343.o.

dr. Kelemen Miklós egyetemi docens,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Államtudományi- és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
Állam- és Jogi Történelmi Tanszék
e-mail: Kelemen.Miklos@uni-nke.hu